

Hazırlayan:

Prof. Dr. Kerem Alkin

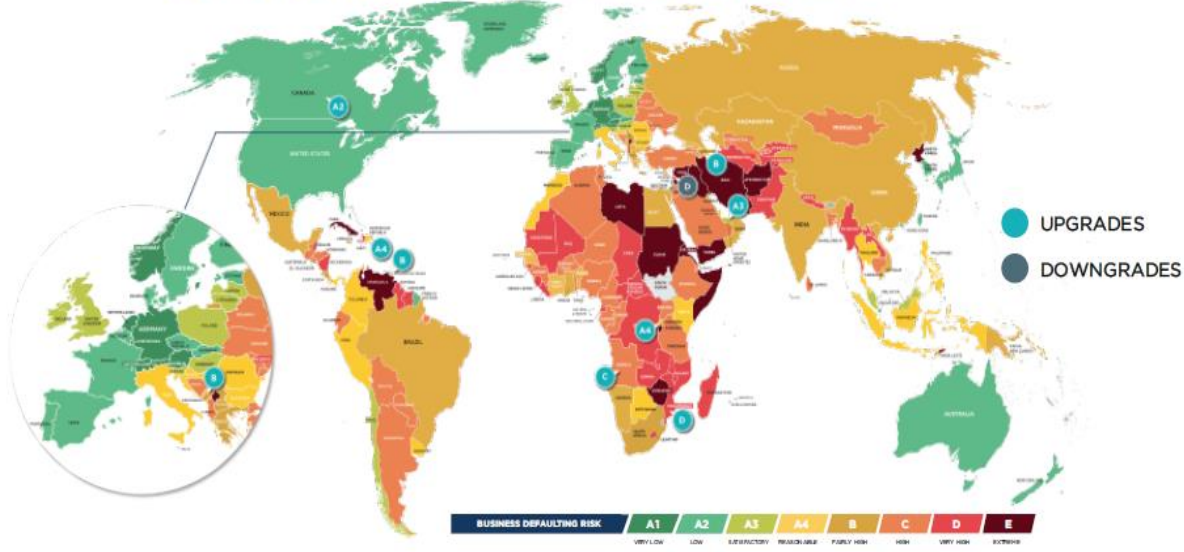
TİM Genel Sekreteri

Mercekler enerji ve AB'ye odaklandı

Dünyanın önde gelen iç ve dış ticaret sigortalama şirketlerinden Coface'ın her yıl Paris'te gerçekleştirdiği 'Ülkeler Risk Görünüm' Zirvesi, bu yıl iki temel konu başlığı olarak, 'enerji' ve 'Avrupa'nın geleceği'ne odaklanılmıştı. Enerji başlığında, öne çıkan ilk konu, küresel ve bölgesel politik gelişmelerin İran, Irak, Libya ve Venezüella gibi petrol üreticisi ülkeler üzerinde oluşturduğu baskı ve bu baskıdan etkilenen petrol üretimi. İkinci önemli konu ise, Çin, Hindistan ve ABD gibi ciddi enerji tüketicisi ülkelere yönelik ekonomik büyümede yavaşlama, hatta resesyon riskinin küresel enerji talebine olan etkileri. Bu nedenle, küresel enerji ticaretinin bugün ve geleceği, küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde enerji üreten firmaların enerji fiyatlarını ve şirket karlılığı yönetebilme becerileri dikkatle takip edilecek.

Suudi Arabistan'ın ABD'den üretimi kısmaması yönünde gördüğü baskı, Rusya'nın ise, ABD ve AB yaptırımlarına rağmen, dünya enerji piyasasındaki güçlü rolü ve AB'nin enerji arz güvenliği açısından taşıdığı rol de gündemdeki yerini korumakta. Hidrokarbon ve nükleerde ülkeler arası kapışmanın tırmanacağı beklentisi öne çıkıyor. Ayrıca, dikarbonizasyon, yani hidrojen ve güneş enerjisindeki gelişmeler de radarda. Coface'ın küresel zirvesinde bir diğer önemli başlık ise, 'Avrupa'nın geleceği'ydi. Tahmin edebileceğiniz gibi, zirveye katılan uzmanlar, bu başlığı iki önemli konu başlığı etrafında değerlendirdiler. Birinci konu başlığı, elbette, Brexit. İkinci konu başlığı ise, 'Avrupa'da yükselen popülizm'. Emtia üreticisi ülkelerin küresel emtia fiyatlarındaki aşağı yöndeki baskıdan etkilenme riski de küresel radarda gözükmemekte.

Coface country assessments

Türk ihracatçısının en önemli pazarı olan Avrupa'da şirketler için kredi risklerinde artış

Artan siyasi riskler, emtia fiyatlarındaki, yüksek oynaklıklar ve arz kısıtları gibi giderek artan sayıda tehlike 2018 yılının sonlarından itibaren dünyanın büyüme hızını yavaşlatmaya başladı ve 2019 yılına ilişkin görünümün üzerine gölge düşürdü (2017 ve 2018 yıllarındaki yüzde 3,2'nin ardından 2019 için yüzde 3). Ekonomik eğilimlerde daha önce görülenin tersine, bu kez Batı Avrupa Amerika Birleşik Devletleri'nden önce zayıfladı. Coface, analize dahil edilen 26 Avrupa ülkesinden 20 tanesinde işletme iflaslarının sayısının artmasını beklediğini açıkladı. (Avro Bölgesinde yüzde 1,2 Orta Avrupa bölgesinde ise yüzde 6,5 oranında) İşletmelerin kredi risklerindeki bu artış konjonktürel bir yavaşlamadan ve devam etmekte olan siyasi belirsizliklerden kaynaklanıyor.

Avrupa cephesinde, pek çok AB üyesi ülkesinin vatandaşları, ülkelerindeki ekonomik aktivite ve işsizlik sorununu gerçek tablodan daha kötü algılamakta. Ortak para birimi euronun güçlü olması önemli bir beklenti. 28 AB ülkesinde AB Projesi'nden öne önemli, en hassas konu başlığı eşit işe eşit maaş olarak öne çıkıyor. Coface, 2019 için, Türkiye ile Euro Bölgesi'nin büyümesini yüzde 1.2 olarak öngörmekte. Türkiye'nin sorunlarıyla baş ederek, tekrar düzleşme çıkacağı beklentisi hayli güçlü. Önde gelen uluslararası kurumların Türkiye ile ilgili hafızası, güçlü toparlanma becerisine işaret ediyor.

Otomotiv sektörünün bu durumdan özellikle etkileneceğinin altı çizildi. Yaklaşık sekiz yıllık bir büyüme döngüsünün ardından, otomotiv sektörü artık yavaşlama sinyalleri veriyor. Yatırım ihtiyacı, artan rekabet, tüketicilerin değişen yaşam tarzları ve yeni kirlilik karşıtı çevre standartlarına uyum gerekliliği, Çin piyasasının doyma noktasına ulaştığı ve korumacılığın arttığı bir bağlamda ele alınması gereken hususlar olarak öne çıkıyor. Bu gelişmeler neticesinde Coface, otomotiv sektörünün risk düzeyini Batı Avrupa ülkelerinin neredeyse tamamında ve Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde Orta Risk düzeyine, Latin Amerika ve Kuzey Amerika ülkelerinde ise Yüksek Risk düzeyine düşürdüğünü açıkladı.

Avrupa'da siyasi risk 2019 yılında da sorun teşkil etmeye devam edecek gibi görünüyor. Coface'ın sosyal risk göstergesi 2010 yılından bu yana en yüksek seviyeye ulaştı. Bu riskler genellikle seçim dönemlerinde belirginleşiyor ve Yunanistan'daki seçimlerin ve İtalya'daki, İspanya'daki ve Almanya'daki muhtemel erken seçimlerin yakından izlenmesi gerekiyor. Yaygınlaşan sosyal memnuniyetsizlikler ve Avrupa karşıtı partilerin artan popülerliği, Mayıs 2019'da gerçekleştirilecek olan Avrupa seçimleri sonrasında oldukça bölünmüş bir Avrupa Parlamentosu yapısı ortaya koymak için yeterince önemli hale geldi.

Coface Baş Ekonomisti Julien Marcilly bu konuda şunları belirtiyor: '2011-2012 yıllarındaki devlet borçları krizinden bu yana ilk kez bu yıl işletmelerin de iki gizli tehlikeye dikkat etmeleri gerekiyor; 'konjonktürel yavaşlama' ve 'siyasi riskler'. Türkiye ve bölgesinden sorumlu Coface ekonomisti Seltem İyigün ise, "2018'de TL'nin ABD doları karşısında yaklaşık yüzde 40 değer kaybetmesinin özel sektör ve tüketim üzerindeki olumsuz etkilerinin 2019'un ilk yarısında devam etmesi beklenmektedir. Öte yandan, söz konusu değer kaybı, ihracatçılar açısından 2019 yılının daha avantajlı geçmesine neden olacaktır. Bu anlamda otomotiv, tekstil, giyim, metal, kimya, gıda gibi sektörlerin ihracat gelirlerinin artacağı öngörülmektedir. Kamu tarafından uygulamaya konulan destek paketleri ve ihracat, büyüme açısından önemli olacaktır. Öte yandan son haftalarda kredi faizlerinde görülen kısmi gerileme olumlu değerlendirilmektedir ancak bu düşüşün kalıcı olabilmesi için enflasyonun düşüş trendine girmesi önem taşımaktadır" şeklinde analizini ortaya koymakta.

Yükselen ekonomiler halen kırılgan durumda

Bu küresel ortam yükselen ekonomiler arasında zıt etkiler yaratıyor. Avro bölgesinin (2019 yılı için yüzde 1,6 büyüme tahmin ediliyor) ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (yüzde 2,3) büyüme performansında öngörülen yavaşlama yükselen piyasaları özellikle ticaret akışları yoluyla bulaşma etkilerine maruz bırakıyor. Dolayısıyla, dünya ticaretindeki yavaşlamanın bu yıl da devam etmesi bekleniyor (Coface bu yıl sadece yüzde 2,3'lük bir artış bekliyor). Ancak, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki büyümede beklenen yavaşlamanın olumlu bir etkisi de olacaktır: ABD Merkez Bankası'nın faiz artışı yapması olasılığının azalması ile birlikte, yükselen piyasalardan sermaye çıkışı riski sınırlanacaktır.

Senenin ikinci yarısında, sıkı para politikası ve TL'deki daha dengeli seyir, enflasyonun gerileme eğilimini destekleyebilecektir. Bu durumda, faizlerin bir miktar daha gerilemesiyle birlikte kredi kanalının daha verimli çalıştığı, tüketim ile üretim dinamiklerinin büyümeye daha fazla destek verdiği görülecektir. Coface Türkiye'nin 2019 yılı büyümesini yüzde 1,2 olarak tahmin ediyor.

Petrol fiyatlarındaki oynaklık, jeopolitik gerginlikler, AB ülkelerindeki yavaşlama, Çin ve ABD arasındaki ticaret savaşlarının etkileri gibi unsurlar Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerin büyüme performansları üzerinde 2019'da aşağı yönlü baskı yaratabilir. Öte yandan ABD merkez bankasının önümüzdeki dönemde faizleri artırırken daha "sabırlı", bilançoyu küçültürken ise daha "esnek" olacağını ifade etmesi, gelişmekte olan ülkelere daha fazla sermaye girişine neden olabilir. Böyle bir durumun oluşması halinde, Türkiye'nin hem büyüme hem enflasyon dinamikleri açısından daha olumlu bir pozisyonda olacağı değerlendiriliyor."

Diğer ülkelerle ilgili Coface görüşleri

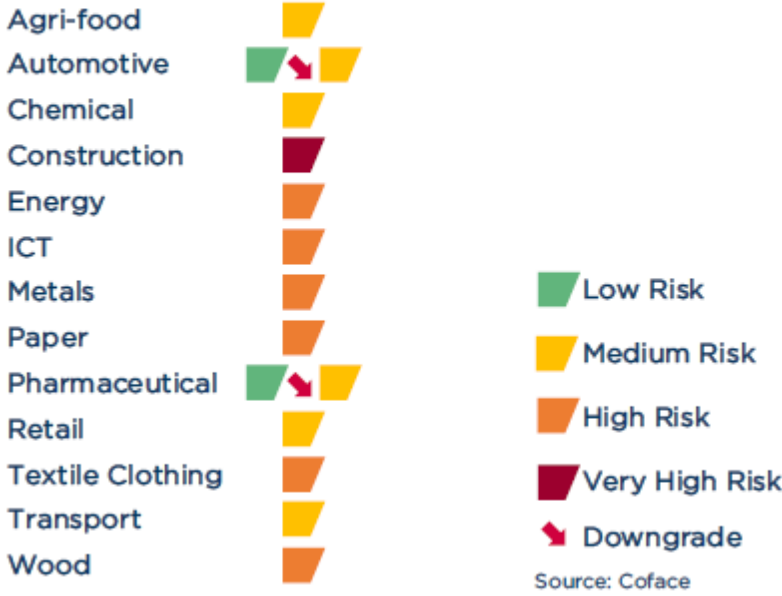
Yoğun bir seçim takviminin (Nijerya, Güney Afrika ve Cezayir dahil olmak üzere) olduğu bir bağlamda, insanların endişelerini ifade etmek için daha fazla olanağa sahip olduğu (internet erişimi 2010 yılından bu yana üç katına çıktı) Afrika da dahil olmak üzere yükselen piyasalarda bu yıl çok sayıda riskin izlenmesi gerekecek gibi gözüküyor.

Ancak, içinde bulunduğu hassas siyasi duruma ve güvenlik ortamına rağmen Coface döviz rezervleri 2014 yılından bu yana en yüksek seviyeye ulaşan ve büyüme oranı yüzde 3'ü geçen Mozambik (şu anda notu D) ve iş ortamının sürekli olarak iyileştiği ve reform momentumunun korunduğu Ruanda (A4) için daha olumlu bir görünüm olduğunun altını çizdi.

Coface, yüksek düzeydeki oynaklıklara rağmen petrol fiyatlarının orta seviyelerde olduğu bir dönemde petrole bağımlı ekonomilerin ülke değerlendirme notlarını yükseltti: Angola (şu anda C), Azerbaycan (B), Kanada (A2), Birleşik Arap Emirlikleri (A3) ve Trinidad & Tobago (B).

Lübnan, devam etmekte olan ekonomik zorlukları sebebiyle bu yıl şimdiye kadar notu düşürülen tek ülke oldu (şu anda notu D).

Coface Sector Risk Assessments

Coface'ın sektör analizine göre, tarım-gıda sektörü orta risk alanında kalmayı sürdürürken, otomotiv ve ilaç endüstrisinin küresel büyümedeki yavaşlama ve kimi önde gelen ekonomilerdeki resesyon riskine bağlı olarak, düşük risk alanından orta risk alanına kayabilecekleri öngörülüyor. Küresel büyümedeki zafiyete bağlı olarak, inşaat sektörünün yüksek riske işaret etmesi, sadece Türkiye'ye özgü bir durum değil. Enerji, Haberleşme ve Bilişim Teknolojileri, metal, kağıt tekstil ve hazır giyim ve orman ürünleri yüksek risk kategorisindeyken, kimya, perakende, ulaştırma sektörleri ise, orta düzeyde risk alanında yer almakta.

Para politikasında 'yeni' gerçekler

Daha 6 hafta önce, dünyanın önde gelen merkez bankaları için 2019 yılı para politikasında 'sıkı duruş'u devam ettirmeleri gereken bir yıl olarak tanımlanmaktaydı. 6 hafta içerisinde, Birleşik Krallık'ın 'Brexit' süreci tam anlamıyla muammaya dönüştü; Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar 2019 büyüme ve küresel hammadde, emtia fiyat beklentilerini aşağı çektiler; ABD ile Çin arasındaki ticaret müzakerelerinin anlaşmadan çok belirsizlikle sonuçlanacağı beklentisi güç kazandı. Üstüne, Başkan Trump ile ABD Kongresi arasındaki 'duvar krizi'nden dolayı, Federal Hükümet'in ABD siyaset tarihinin en uzun 'kapanma' sürecini yaşamasını ekleyin. Tüm bu tablo, 70-80 dolarlardan 60 dolar seviyelerine çekilen 2019 küresel petrol fiyatları beklentisiyle, küresel ölçekte enflasyon riskini de en alt seviyeye indirmiş durumda.

6 hafta içerisinde, başta ABD Merkez Bankası (FED) olmak üzere, önde gelen merkez bankalarının mesajları 'şahin' bir üsluptan 'güvercin' bir üsluba dönüştü. FED'in 2019'un ilk toplantısında 'para politikası faizini sabit tutma' kararının yanı sıra, para politikasında sıkılaştırmayı sürdürmek konusunda 'aceleci davranmayacağı' yönündeki mesajları, euro-dolar paritesini 1,15 dolara taşıırken, dolar-TL kurunu da 5,20 TL'ye kadar getirdi. İhracatçımız açısından, paritenin euro lehine yükselmesi olumlu bir gelişme olmakla birlikte, dolar-TL kurundaki aşağı yöndeki hareketin Türk ihraç ürünlerinin

rekabetçiliği açısından makul düzeyde kalması konusu da ihtiyatlı olmamızı gerektiriyor. Bu nedenle, Türkiye Ekonomisi'nde 'manşet enflasyon' küresel ve yerel gelişmelere bağlı olarak, beklediğimizden daha hızlı aşağı gelecek ise, TCMB'nin de eş zamanlı olarak 'büyüme ve istihdam odaklı' adımlar atması yerinde olacaktır.

TCMB'nin 2019'da 'net ihracat'ın büyümeye katkısının devam edeceği yönündeki öngörüsü, Türk Lirası'nın değeri açısından da doğru bir 'politika seti' takip edilmesini gerektirmekte. Türk Lirası'nın değerinin dolar ve euro karşısında toparlanması nedeniyle pek çok gelişmekte olan ülke parasına göre 'pozitif ayrışma'yı 'enflasyonla mücadele'nin en önemli 'gerekçesi'ne dönüştürür isek, bu defa da ihracatın, kırmayı sürdüreceği rekorlarla, 2019 büyümesine katkısını olumsuz yönde etkileyebiliriz. Bu nedenle, enflasyonla mücadelede 'gıda fiyatları'yla mücadeleyi ıskalamayalım.

Direkt kontrol politikaları devrede

Hükümetlerin iktisat politikaları 1929 Büyük Buhranı'ndan bu yana, ekonomi literatürünün önemli bir alanıdır. İktisat Politikaları üç temel sac ayağından oluşur; para politikası, maliye politikası ve direkt kontrol politikaları. İktisat politikalarının temel görevi, büyüme ve istihdamı sürdürülebilir kılmak, fiyat istikrarı ve finansal istikrarı korumak; temel makro dengelerde bozulma varsa, sistemi tekrar dengeye kavuşturmadır. Ayrıca, ekonomi alanında ve iş dünyasında her düzeyde eşit bir rekabet ortamını sağlamayı da unutmamak gerekir. 1980'li yılların başından itibaren, sık sık öne çıkan anglosakson 'neoliberal anlayış', iktisat politikalarının 'piyasa yapıcı', 'piyasayı düzenleyici' yönünü küçümseyici, dışlayıcı bir tavrı yerleştirme gayreti gösterdiler. Ve üzücüdür ki, belirli ölçülerde başarılı da oldular.

Enflasyonla mücadele adına, salt para ve maliye politikasına dayalı bir 'düzenleyici', 'dengeleyici' politika seti oluşturur iseniz; iktisat politikasının bir bacağı eksik bırakmış olursunuz. 'Neoliberal zehirleme'yle direkt kontrol politikalarının sadece komünist ülkelerde uygulandığını iddia ederek, 1990'lardan bu yana Türkiye'nin elini-kolunu pek çok kez bağladılar. Oysa, direkt kontrol politikaları, başta dış ticaret olmak üzere, hala dünya ekonomisinde popüler bir başlıktır; ABD'nin Çin ve AB ürünlerine ekstra gümrük vergisi koyması gibi.

Fiyat istikrarına yönelik direkt kontrol politikalarında ise, kapitalist ülkelerde dahi, 1960 ve 70'li yıllarda 'narh fiyatı' denenmiş; hükümetler pek çok malın fiyatını kendisi belirlemeye kalkmış ve karaborsaya sebep olmuştur. Oysa, günümüzde, hükümetler fiyat regülasyonunu, bilhassa tarım ve gıda ürünlerinde üreticiden doğrudan tüketiciye ulaşacak mekanizmaları oluşturarak başarmaktadır. Bu nedenle, Türkiye genelinde 'tanzim satış ağı' kurulması önemli ve gerekli bir adımdır. Sadece para ve maliye politikası değil, direkt kontrol politikası da, günümüzde, 'piyasa ekonomisi'ne dayalı sistemin bir parçasıdır.

İhracatta 'çok boyutlu' hamleler

Küresel ekonomi-politik sistemin sebep olduğu gerginlik ve belirsizlik başlıkları dikkate alındığında, önde gelen gelişmekte olan ülkelerin uluslararası finans sisteminden kaynağa ulaşmalarının göreceli olarak zorlaştığı bir dönemden geçiyoruz. Bu da, ülkelerin büyüme, istihdam gibi 'makro ekonomik öncelik'lerini, hedeflerini olumsuz yönde etkileme riski taşıyor. Türkiye, küresel sistemin sebep olduğu

bu zorlu etabı, 'Yeni Ekonomi Programı' doğrultusunda 2018-2020 dönemi açısından 'dengeleme-disiplin' dönemiyle aşmak üzere bir strateji yürütüyor. Bu stratejinin önemli sac ayaklarından birisi ise, 'net ihracat'ın büyüme katkısını güçlü kılmak.

İhracatçımız, 2018'in 10 ayında rekorlar kırarak, 'net ihracat'ın büyümeye güçlü bir katkı sağlamasında önemli bir başarıya imza attılar. Veriler, 2019'un Ocak ayı itibarıyla, tüm zamanların en yüksek Ocak ayı ihracatıyla, ihracatçımızın yeni yıla da aynı kararlılıkla başladığını gösteriyor. 2019'da, Çin, Hindistan gibi dev pazarların yanı sıra, Rusya gibi yüksek dış ticaret açığı verdiğimiz pazarlara yönelik, Japonya ve Meksika gibi uzak pazarlara yönelik 'çok boyutlu', 'çok yönlü' ihracat hamlelerini yürütecek bir yaklaşımı oluşturmuş durumdayız. Söz konusu 'çok boyutlu' hareket tarzının, ihracatçımızı 219 ülkeye ihracat gerçekleştirir; 126'sında ihracatı arttırır; 104'ünde ise artışı çift haneli noktaya getirmiş olması, Türkiye'nin 'ticaret diplomasisi'nin 'saha neferleri'nin açık ve net başarısıdır.

Türkiye İhracatçılar Meclisi'nin (TİM) Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Modeli (RCA) üzerinden yürüttüğü araştırma, dünya ekonomisinde en fazla ticareti yapılan 200 ürün arasında, Türkiye'nin 47 üründe avantajlı olduğunu göstermişti. Şubat ayında TİM'in yayınlanacağı ve küresel ticaretin yüzde 84'ünü oluşturan 1000 ürün üzerinden yapılan RCA analizi ise, Türkiye'nin dünya ekonomisinde 285 üründeki avantajlarını öne çıkaracak. Böylece, söz konusu avantajlı ürünlerimizde daha hangi ülke pazarlarına yüklenmemiz konusunda önemli ipuçları ihracatçılarımızla paylaşılmış olacak. KGF destekli ihracat kredilerinden, yeni finansman mekanizmalarına, bu dönemde ihracatımıza verilecek her destek, KDV iadeleri olmak üzere, ekonomimizin büyümesine ihracat rekorları olarak geri dönecek. TİM ve ihracatçımızın bu 'çok yönlü' hamlelerini dikkatle takip edelim.